

Ana JOVIĆ-LAZIĆ¹
Ivona LAĐEVAC²

STRATEŠKI PRAVCI RAZVOJA I POLITIKE SRBIJE U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA – KONTEKST SARADNJE SA RUSKOM FEDERACIJOM I EVROPSKOM UNIJOM³

Abstract: A policy of EU integration and establishing close, developed relations with Russia are key elements of Serbian foreign policy. At the same time, the EU and Russia, as important international factors, have large impact to the position and interests of Serbia. This is particularly noticeable when they were taking different positions on issues related to Serbia, such as the problem of Kosovo, the system of energy security in Europe, the role of NATO and Euro-Atlantic integration. Regardless of the occasional tensions and disagreements about different open issues, Serbia remains committed to European integration, as well to the comprehensive political and economic cooperation with Russia Federation.

Key words: Serbia, European Union, Russian Federation, Kosovo, cooperation, international relations.

Uvodne napomene

Analiziranjem politike i odnosa Srbije sa Evropskom unijom i Ruskom Federacijom ukazaće se na osnovne strateške pravce razvoja politike naše zemlje u međunarodnim odnosima. Pri tome se ima u vidu činjenica da su

---

¹ Dr Ana Jović-Lazić, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

² Mr Ivona Lađevac, istraživač – saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

³ Rad predstavlja deo naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, finansiranog od strane Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije (evidencioni broj: 179029), a realizuje se u Institutu za međunarodnu politiku i privredu u periodu od 2011. do 2014. godine.

i EU i Rusija dva veoma značajna i uticajna međunarodna subjekta čija politika ima ne samo regionalni, već i globalni značaj i reperkusije. Pri analizi se polazi od spoljnopolitičkih prioriteta i ciljeva Srbije, koji uključuju jasno opredeljenje za evropske integracije i razvoj svestrane saradnje sa Rusijom. Takva spoljnopolitička orijentacija Srbije ima dugoročan značaj i treba da bude što manje podložna promenama taktičke prirode iako se i to mora uzimati u obzir posebno imajući u vidu turbulentna zbivanja u svetu sa svim neizvesnostima koje iz toga direktno ili indirektno proističu.

Odnosi i saradnja Srbije sa Rusijom i Evropskom unijom

Srbija ima krupne, strateške interese da razvija dobre odnose i svestranu saradnju sa Rusijom. Od ključnog značaja za Srbiju je podrška Rusije njenoj teritorijalnoj celovitosti i politici prema Kosovu. Takođe, podrška politici Srbije prema Kosovu, može se posmatrati i kao deo nastojanja Rusije da ojača svoju ulogu i uticaj u regionu Zapadnog Balkana.⁴ Posebno je značajna saradnja Srbije i Ruske Federacije u oblasti energetike, a predviđeno je i da jedan od pravaca gasovoda „Južni tok“, koji povezuje Rusiju i Evropu, vodi preko teritorije Srbije. Gasovod „Južni tok“ po prirodi stvari strateškog ekonomskog interesa ima i značajan politički značaj za Srbiju. Procenjuje se da je upravo zahvaljujući politici u oblasti energenata Rusija opet u mogućnosti da značajnije utiče na region Balkana.⁵

Inače, politička i ekonomska povezanost Srbije i Rusije rasla je paralelno sa razvojem krize na Kosovu. Tako je još 2000. godine potpisan Sporazum o slobodnoj trgovini sa Ruskom Federacijom, a vremenom su povećane ruske investicije u privredu Srbije, što je posebno evidentno u energetskom sektoru.⁶

Srbija i Ruska Federacija potpisale su krajem januara 2008. Sporazum o saradnji u oblasti naftne i gasne privrede koji je Skupština Srbije ratifikovala septembra iste godine.⁷ To je bio okvirni dokument za

⁴ Žarko N. Petrović (prir.), „Russian-Serbian Strategic Partnership: Scope and Content“, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010, p. 25; Žarko Petrović, „Ruska vizija bezbednosti u Evropi i Srbija“, Internet, <http://www.isac-fund.org/download/Ruska%20vizija%20bezbednosti%20u%20Evropi%20i%20Srbija.pdf>, str. 9.

⁵ Dušan Reljić, „Serbia, Russia, and the Pax Americana in South Eastern Europe“, *The Harvard International Review*, 2008, Internet, <http://www.harvardir.org/articles/1753/>.

⁶ Marcin Kaczmarek, „The Kosovo Crisis, The Russian Factor in the Policy of the European Union Towards International Crises“, *Natolin Paper* 36, Warsaw: Natolin European Centre, 2009, p. 74.

⁷ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o saradnji u oblasti naftne i gasne privrede“, 10. septembar 2008, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, http://www.parlament.gov.rs_народна-скупштина.115.html.

potpisivanje narednih nekoliko sporazuma u oblasti energetike. Tako su Srbija i Rusija decembra 2008. potpisale sporazum o prodaji „Gazpromu“ 51 procenat udela u „Naftnoj industriji Srbije“ (NIS). Potpisivanjem ovog sporazuma, Rusija je stekla dominantnu poziciju na srpskom energetskom tržištu i postala jedan od ključnih stranih investitora u našoj zemlji.⁸

Tokom posete ruskog predsednika Medvedeva Srbiji krajem oktobra 2009. potpisani su sporazum o saradnji u procesu izgradnje gasovoda „Južni tok“ na teritoriji Srbije i memorandum o razumevanju za završetak izgradnje podzemnog skladišta gasa u Banatskom Dvoru. Dogovoreno je da „Gazprom“ dobije 51% akcija u kompaniji, a „Srbijagas“ 49%, kao i da dve kompanije imaju isti udeo u zajedničkom preduzeću za izgradnju objekata za skladištenje gasa u Banatskom Dvoru, čiji će kapacitet dostići 450 miliona kubnih metara gasa.⁹ I pored stavova da dogovorena cena za prodaju „Naftne industrije Srbije“ (400 miliona evra) ne odgovara stvarnoj vrednosti kompanije, koja je znatno veća, smatra se da energetski sporazum o prodaji NIS može imati višestruki pozitivan uticaj na srpsku ekonomiju. Kao argumentacija navodi se da će „Gazprom“ obezbediti potrebne investicije za modernizaciju NIS što će ovoj kompaniji omogućiti da postane značajan akter na regionalnom tržištu nafte, kao i da će radnici dobiti određene socijalne garancije.¹⁰ Dogovor sa Srbijom veoma je značajan za Rusiju budući da „Gazprom“ želi da Srbija bude evropski centar gasovoda „Južni tok“.¹¹

Poslovima vezanim za projektovanje, izgradnju i funkcionisanje dela gasovoda koji prolazi kroz Srbiju rukovodi preduzeće „Južni tok Srbija“ osnovano decembra 2011. kao zajedničko preduzeće „Gazproma“ i „Srbijagasa“. Studija izvodljivosti za ovu deonicu gasovoda završena je aprila 2012, a februara 2013. usvojen je zakon o postupcima eksproprijacije i pribavljanja dokumentacije neophodne za njegovu izgradnju.¹²

Energetske politike Rusije i Evropske unije na Balkanu mogu se posmatrati i kao deo borbe za kontrolu nad trasama za transport energenata

⁸ Adam Balcer, „Russia gains dominant position in the Serbian energy sector“, *Ceweekly*, 1(13), Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2009, pp. 2–3.

⁹ „President Medvedev in Serbia“, *Central European Weekly*, Analytical Newsletter for Central Europe, Germany, the Balkans & the Baltic States, Issue 36(48), Warsaw, 2009, p. 6.

¹⁰ Anatolij Pomorcev, „Energetski sporazum Srbije i Rusije, dve strane medalje“, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, op. cit., str. 165.

¹¹ Gregory Feifer, „Serbia Plays Key Role In Russian Gas Pipeline Plans“, January 7, *National Public Radio*, 2009, Internet, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=98852133#continue>.

¹² „Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i pribavljanja dokumentacije radi realizacije izgradnje sistema za transport prirodnog gasa 'Južni tok'“, 20. februar 2013, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, <http://www.parlament.gov.rs/акти/донети-закони/донети-закони.45.html>.

iz Kaspijskog basena i regiona Centralne Azije na evropsko i svetsko tržište.¹³ Ova problematika je važan deo energetske bezbednosti oba partnera na međunarodnom planu.¹⁴

U Izveštaju Evropske unije o napretku Srbije iz 2008. navodi se da u primenjivanju Sporazuma o saradnji u oblasti naftne i gasne privrede sa Ruskom Federacijom naša zemlja „treba da obezbedi da se poštuju obaveze Ugovora o energetske zajednici“.¹⁵ Ovaj ugovor naša zemlja je ratifikovala još 2006. i on bi trebalo da omogući stvaranje integrisanog energetskog tržišta u regionu Jugoistočne Evrope i njegovo povezivanje sa tržištem EU.¹⁶ Dakle, iako nema ništa protiv saradnje Srbije i Rusije, Unija očekuje da naša zemlja poštuje sve sporazume koji su neophodni za razvoj evropskih integracija.¹⁷

Međutim, Srbija je ipak odlučila da proda nacionalnu kompaniju Rusiji bez održavanja tendera, što je posledica nastojanja Beograda da Moskva nastavi političku podršku, posebno u vezi sa Kosovom. Većina političkih partija u Srbiji bila je za „elastičniji pristup“ u pregovorima sa Rusijom zbog procene da bi mogući prekid razgovora mogao nepovoljno da se odrazi na političke i ekonomske odnose i saradnju dveju zemalja.

Podrška Rusije politici Srbije u vezi sa Kosovom uvek je bila posebno važna za Beograd, iako su realne mogućnosti Moskve na ovom planu ograničene.¹⁸ Zauzvrat, Rusija vidi Srbiju kao potencijalnog zastupnika svojih interesa u okviru Unije. Iako je Rusija već prihvatila proširenje EU i NATO na Zapadni Balkan, ona i dalje ovaj region posmatra kao oblast svojih interesa i rivalstva sa Zapadom, posebno SAD.¹⁹ Za Rusiju, Srbija je glavni partner na Balkanu koji joj omogućava da održi politički uticaj u ovom

¹³ Milan Simurdić, „Ruska energetska politika i Balkan“, u: *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, op. cit., str. 149.

¹⁴ Videti više u: Ana Jović Lazić and Marko Nikolić, “The importance of Energy Security in the Relations of the European Union and Russia”, in: Miroslav Antevski, Dobrica Vesić (eds.), *Energy Security of Europe: The Position of Serbia*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2013, pp. 64–82.

¹⁵ “Serbia 2008 Progress Report accompanying the Enlargement Strategy and Main Challenges 2008–2009”, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, *Commission Staff Working Document*, European Commission, SEC(2008) 2698 final Brussels, 05.11.2008, p. 45.

¹⁶ Milan Simurdić i Aleksandar Kovačević, *Uticaj integracije Srbije u EU u oblasti energetike*, Beograd, 2010, str. 2.

¹⁷ Žarko N. Petrović, “Russian-Serbian Strategic Partnership: Scope and Content”, op. cit., p. 25.

¹⁸ “President Medvedev in Serbia”, *Central European Weekly*, op. cit., p. 6.

¹⁹ Adam Balcer, “Russia gains dominant position in the Serbian energy sector”, op. cit., pp. 2–3.

regionu u kojem dominira EU. Odluka Srbije o vojnoj neutralnosti u odnosu na postojeće vojne saveze nailazi na podršku Rusije, koja se izričito protivi daljem širenju NATO.²⁰ Postoje mišljenja da je „približavanje Srbije Ruskoj Federaciji nedvosmisleno recipročno udaljavanju zemlje od članstva u Severnoatlantskom savezu“.²¹

Investicije u energetske sektor ojačale su poziciju Rusije kao važnog ekonomskog i političkog partnera Srbije. U ekonomskom smislu, za Rusiju je Srbija važna kao najveće tržište na Zapadnom Balkanu i buduća tranzitna zemlja u transportu gasa do zemalja EU kroz gasovod „Južni tok“.²² Imajući u vidu činjenicu da Srbija potpuno zavisi od jedne trase snabdevanja ruskim gasom koja ide preko Ukrajine i Mađarske, izgradnjom gasovoda „Južni tok“ diversifikovaće se pravci snabdevanja ovim energentom. Pored toga što će doprineti energetske bezbednosti, „Južni tok“ bi trebalo da stvori preduslove da naša zemlja postane važan transportni centar gasa na Balkanu. Očekuje se i da će ova investicija podstaći ekonomski rast, doneti profit od tranzitnih taksi i omogućiti Srbiji da dobije određene ustupke kada je reč o uslovima dugoročnih gasnih sporazuma sa Rusijom.²³ Tako su Srbija i Rusija oktobra 2012. u Moskvi potpisale sporazum o isporukama prirodnog gasa, kojim je predviđeno da se do 2021. našoj zemlji godišnje isporučuje do pet milijardi kubnih metara ovog energenta. To bi trebalo da obezbedi sigurnost snabdevanja gasom i na taj način doprinese energetske stabilnosti naše zemlje. Predviđeno je da se saradnja na osnovu ovog sporazuma ostvaruje kroz ugovore „Gazproma“ i „Srbijagasa“, kojim će se precizirati godišnji obimi, uslovi i rokovi isporuka prirodnog gasa, prava i obaveze njihovih potpisnika, finansijski i drugi uslovi saradnje.²⁴ Krajem marta ove godine

²⁰ Rezolucijom Narodne skupštine od 26. decembra 2007. doneta je odluka o „proglašavanju vojne neutralnosti Republike Srbije u odnosu na postojeće vojne saveze do eventualnog raspisivanja referenduma na kojem bi se donela konačna odluka po tom pitanju“. „Rezolucija Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije“, Beograd, 26. decembar 2007, Internet, http://www.mfa.gov.rs/Srpski/spopol/Prioriteti/KIM/kim_rezolucija_07_1_s.html.

²¹ Dragan Đukanović, Ivona Lađevac, „Prioriteti spoljnopolitičke strategije Republike Srbije“, *Međunarodni problemi*, godina LXI, broj 3, Beograd, 2009, str. 354.

²² Adam Balcer, „Russia gains dominant position in the Serbian energy sector“, op. cit., pp. 2–3.

²³ Tomasz Dąbrowski, Andrzej Sadecki, Marta Szpala, „Progress in the preparations for building South Stream“, *EastWeek*, Warszawa, 2012, Internet, <http://www.osw.waw.pl/en/print/publikacje/eastweek/2012-11-07/progress-preparations-building-south-stream>.

²⁴ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o isporukama prirodnog gasa iz Ruske Federacije u Republiku Srbiju“, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/623-13Lat.pdf.

potpisan je ugovor „Gazproma“ i „Srbijagasa“ o desetogodišnjim isporukama gasa koji bi, između ostalog, trebalo da obezbedi znatno povoljniju cenu tog energenta za našu zemlju. Ove godine cena gasa bi trebalo da bude 13 procenata niža u odnosu na onu koja je Srbija plaćala prošle godine.

Uporedo sa privilegovanim odnosima sa Rusijom, članstvo u Evropskoj uniji ostaje dugoročni prioritet u spoljnoj politici Srbije. U „Nacionalnoj strategiji Srbije za pristupanje EU“ iz 2005. navodi se da „uključivanje u evropske integracione tokove – pridruživanje i pristupanje Evropskoj uniji – predstavlja strateško opredeljenje Srbije koje uživa visoku političku i društvenu podršku“.²⁵

EU je sa Srbijom aprila 2008. potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Predviđeno je da Sporazum garantuje trgovinske koncesije Srbiji i obezbedi okvir za unapređenje saradnje u različitim oblastima, uključujući i pomoć u usklađivanju domaćih zakona sa evropskim standardima, kao i perspektivu članstva u EU.²⁶

Istovremeno sa potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Srbija je potpisala i Prelazni sporazum o trgovini u vezi sa merama EU. Međutim, ratifikacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i stupanje na snagu Prelaznog sporazuma bili su blokirani zbog ocene nekih država članica EU (poput Holandije i Belgije) da Srbija nedovoljno saraduje sa Haškim tribunalom. Hapšenje Radovana Karadžića jula 2008. i pozitivni izveštaj glavnog tužioca Haškog tribunala S. Bramerca iz decembra 2009. o saradnji Srbije sa ovim sudom, u velikoj su meri uticali na odluku Saveta ministara Unije da sredinom juna 2010. započne primenu Prelaznog sporazuma i odmrzne proces ratifikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU i Srbije.²⁷

Na ratifikaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i stupanje na snagu Prelaznog sporazuma uticala je i odluka Srbije da jednostrano primeni Prelazni sporazum od januara 2009, i na taj način pokaže snažnu podršku i opredeljenje za evropske integracije.²⁸ Postizanjem dogovora da Sporazum

²⁵ „Nacionalna strategija Srbije za pristupanje Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji“, Republika Srbija, Vlada, Kancelarija za pridruživanje Evropskoj uniji, septembar 2005, Internet, http://www.parlament.rs/upload/documents/seio/NAC_STRAT_UNDP_2006_gledanje.pdf, str. 15.

²⁶ „Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne, i Republike Srbije, sa druge strane“, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/sporazumi_sa_eu/ssp_parafrani_sa_aneksima_sr.pdf.

²⁷ „Ratifikacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju“, Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije, Internet, <http://www.seio.gov.rs/srbija-i-eu/ratifikacija-ssp.7.html>.

²⁸ „Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane“, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/sporazumi_sa_eu/ssp_prelazni_potp_isani_bez_aneksa_sr.pdf.

o stabilizaciji i pridruživanju i Prelazni sporazum o trgovini sa Srbijom stupe na snagu prekinut je zastoј u procesu integracije Srbije u Uniju, što je doprinelo intenziviranju međusobne ekonomske saradnje. Pored toga, ukidanje carina trebalo bi da poveća nivo konkurentnosti srpskih proizvoda na tržištu Unije i podstakne ekonomski rast u našoj zemlji koja je veoma pogođena međunarodnom ekonomskom i finansijskom krizom.

Kako bi lakše prevazišla probleme koje je globalna ekonomska kriza zadala privredi Srbije – MMF, Svetska banka i EU odobrili su kredite našoj zemlji.²⁹ Inače, u periodu od 2001. do 2012, Srbija je od EU dobila preko 2,2 milijardi evra u vidu grantova i 5,8 milijardi evra u obliku „mekih kredita“. Pored toga, Unija je našoj zemlji obezbedila i sredstva za projekte koji se realizuju u okviru Instrumenta EU za pretpristupnu pomoć. Ona su u periodu od 2007. do 2012. iznosila 1.176 miliona evra. Finansijska pomoć koju EU daje Srbiji namenjena je unapređenju vladavine prava, ljudskih prava, obrazovanju, transportu i zaštiti životne sredine.³⁰

Rusija je krajem 2009. obećala preko milijardu i po dolara zajma Srbiji. Sporazum Srbije i Rusije o odobrenju državnog kredita Srbiji u iznosu od 200 miliona američkih dolara potpisan je aprila 2010, a početkom ove godine potpisan je i sporazum o odobrenju kredita za rekonstrukciju srpske železnice u iznosu do 800 miliona američkih dolara.³¹ Srbija će od Rusije dobiti i kreditnu podršku za budžet u 2013. u iznosu od 500 miliona dolara, a sporazum o ruskom kreditu potpisan je aprila 2013. u Moskvi. Tom prilikom su Srbija i Rusija potpisale još šest bilateralnih sporazuma u različitim oblastima saradnje.³²

²⁹ Steven Woehrel, „Serbia: Current Issues and U.S. Policy“, *CRS Report*, Congressional Research Service, 2010, p. 1.

³⁰ „Serbia 2012 Progress Report, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013“, *Commission Staff Working Document*, European Commission, SWD(2012) 333 final, Brussels, 10.10.2012, pp. 4–6.

³¹ „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog kredita Republici Srbiji“, 28. jul 2010, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, <http://www.parlament.gov.rs/народна-скупштина.115.html>; „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog izvoznog kredita Vladi Republike Srbije“, *Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori*, br. 3/2013.

³² Pored pomenutog sporazuma o ruskom kreditu potpisani su i Sporazum o saradnji u oblasti železničkog transporta, Plan zajedničkih aktivnosti na obezbeđenju rada i razvoja srpsko-ruskog humanitarnog centra u Nišu za period 2013–2015, Sporazum o uzajamnom priznavanju i ekvivalenciji javnih isprava o stečenom obrazovanju i naučnim nazivima i Sporazum o statusu srpskih vojnih memorijala na teritoriji Rusije i ruskih na teritoriji Srbije. Potpisani su i Memorandum između Ministarstva spoljne i unutrašnje trgovine i telekomunikacija Srbije i Vlade Kaluške oblasti o trgovinsko-ekonomskoj saradnji i Memorandum o razmeni statističkih podataka o spoljnotrgovinskoj razmeni između carina Srbije i Rusije.

Krajem februara 2009. u Moskvi je potpisan Sporazum između Srbije i Rusije, kojim se predviđa bezvizni režim za građane dve države.³³ Novembra 2009. uspostavljen je i bezvizni režim Srbije i šengenskog prostora, što je pokazalo da naša zemlja napreduje u sprovođenju reformi i, u skladu sa tim, ostvaruje napredak u procesu evropskih integracija.³⁴ Krajem decembra iste godine predsednik i premijer Srbije predali su zahtev zemlje za članstvo u Uniji.³⁵ U prapratnom memorandumu Vlade naglašeno je da taj zahtev odražava opšti društveni konsenzus o evropskoj orijentaciji Srbije i njene težnje ka članstvu u Uniji. Decembra 2010, Vlada Republike Srbije usvojila je Akcioni plan za ispunjavanje preporuka navedenih u godišnjem izveštaju Evropske komisije za 2010. godinu, radi ubrzanja sticanja statusa kandidata za članstvo u EU.³⁶ Odlučnost Srbije da ispuni uslov pune saradnje sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju i hapšenje Ratka Mladića krajem maja 2011. omogućili su dalje unapređenje odnosa naše zemlje sa EU.

Oktobra 2011. Evropska komisija dala je mišljenje o zahtevu Srbije za članstvo u Evropskoj uniji, na osnovu koga je Evropski savet marta 2012. odobrio našoj zemlji status kandidata. U mišljenju Evropske komisije navodi se da Srbija generalno ispunjava uslove potrebne da joj se dodeli zvanični status kandidata. Od naše zemlje se očekuje da nastavi pregovore i normalizaciju odnosa sa Prištinom i da poštuje sporazume koji su već zaključeni. Pored toga, navodi se da je potrebno postići dogovor koji će omogućiti uključivanje Prištine u strukture regionalne saradnje. Od Srbije se očekuje da aktivno saraduje sa EULEX, kako bi on obavljao svoje funkcije u svim delovima Kosova.³⁷

³³ „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uslovima uzajamnih putovanja državljana Republike Srbije i državljana Ruske Federacije“, Internet, <http://www.informisanje.info/wp-content/uploads/2009/06/sporazum-o-uslovima-uzajamnih-putovanja-izmedju-srbije-i-rusije-lat.pdf>.

³⁴ „The EU is unblocking the interim agreement with Serbia“, *Central European Weekly*, Analytical Newsletter for Central Europe, Germany, the Balkans & the Baltic States, Issue 42(54), Warsaw, 2009, pp. 6–7.

³⁵ „Serbia 2010 Progress Report, accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2010–2011“, op. cit., p. 4.

³⁶ „Akcioni plan za ispunjavanje preporuka iz Godišnjeg izveštaja Evropske komisije za 2010. godinu, radi ubrzanja sticanja statusa kandidata“, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/akcioniplan/akcioni_plan_za_brze_sticanje_statusa_kandidata.pdf.

³⁷ „Analytical Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Commission Opinion on Serbia’s application for membership of the European Union“, *Commission Staff Working Paper*, {COM(2011) 668} SEC(2011) 1208, Brussels, 12.10.2011.

Kada je reč o otvaranju pregovora za pristupanje Srbije EU to pitanje će, u skladu sa ustaljenom praksom, razmatrati Evropski savet kada Evropska komisija oceni da je postignut neophodan stepen usklađenosti sa kriterijumima za članstvo. Međutim, može se primetiti da se, po prvi put, pored uslova koji su postavljeni drugim kandidatima, eksplicitno navodi da napredak Srbije u evropskim integracijama zavisi od spremnosti Srbije da preduzme korake ka vidljivom i održivom poboljšanju odnosa sa Kosovom.³⁸

Srbija i Evropska unija su intenzivirale saradnju u oblasti zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU. Tokom 2011. Srbija i Unija su zaključile Sporazum sa EU o bezbednosnim procedurama za razmenu i zaštitu tajnih podataka i Sporazum o osnivanju okvira za učešće u civilnim i vojnim operacijama za upravljanje krizama. Ove sporazume Srbija je ratifikovala februara 2012. kako bi se stvorili preduslovi da pripadnici vojske i policije Srbije zajedno sa predstavnicima zemalja članica učestvuju u misijama Unije. Civilne i vojne misije Unija šalje tamo gde proceni da bi mogle da doprinesu miru i bezbednosti kako tokom rešavanja sukoba, tako i nakon samog sukoba.³⁹ U skladu sa postignutim dogovorom Srbija, sa po jednim pripadnikom, učestvuje u operaciji „EU NAVFOR Somalija – Atalanta“ i misiji EUTM u Somaliji.⁴⁰

U izveštaju Unije o napretku Srbije iz 2012. konstatuje se da je postignut značajan napredak kada je reč o usklađivanju sa deklaracijama i odlukama Saveta u oblasti ZSBP, kao i da je naša zemlja pokazala jasnu spremnost da učestvuje u evropskim civilnim i vojnim operacijama za upravljanje krizama.⁴¹ Ocenjuje se da je odluka Srbije da što ranije počne sa primenom evropskih standarda u oblasti bezbednosti pokazatelj spremnosti naše zemlje da sprovede sve mere kako bi što pre postala deo Unije.⁴²

Bliza saradnja sa EU u ovoj oblasti u skladu je sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Srbije i EU koji, između ostalog, predviđa i

³⁸ „Serbia 2012 Progress Report, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013”, op. cit., p. 4.

³⁹ Miloš Jončić, „Ugovor između EU i Srbije o utvrđivanju okvira za učešće u operacijama za upravljanje krizama“, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 37–38, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2011, str. 233–240.

⁴⁰ Zadatak operacije „EU NAVFOR Somalija – Atalanta“ je da patrolira obalama Somalije kako bi se obezbedila veća sigurnost brodova koji plove značajnim pomorskim trgovinskim putevima. Misija EUTM Somalija je pokrenuta kako bi se pripadnici bezbednosnih snaga Somalije obučili i osposobili za borbu protiv piratstva.

⁴¹ „Serbia 2012 Progress Report, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013”, op.cit., p. 63.

⁴² „Sporazum o učešću Srbije u misijama EU u martu“, Internet, <http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/1204-tanja-mievi.html>.

intenzivniju saradnju u oblasti zajedničke spoljne i bezbednosne politike. Pored toga, u Strategiji nacionalne bezbednosti Republike Srbije usvojenoj oktobra 2009. navodi se da je naša zemlja spremna da svoje bezbednosne kapacitete uskladi sa standardima EU, kao i da će svoju spoljnu i bezbednosnu politiku voditi imajući u vidu stavove Unije.⁴³ Dakle, Srbija u međunarodnim odnosima ne bi trebalo da podržava inicijative koje bi bile u suprotnosti sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU.

U Strategiji nacionalne bezbednosti Srbije naveden je i značaj istorijski bliskih i sveobuhvatnih veza Srbije sa Rusijom, pri čemu je istaknuto da je saradnja u pitanjima od šireg nacionalnog interesa ojačana strateškim partnerstvom u energetici. Dalje se navodi da će naša zemlja nastaviti da unapređuje bilateralne odnose sa Rusijom što bi, imajući u vidu evropsku perspektivu Srbije i jačanje njenog regionalnog značaja, trebalo da stvori okvir za nove mogućnosti saradnje dveju zemalja.⁴⁴

Uloga Evropske unije i Rusije u rešavanju krize na Kosovu

Iako je od početka krize na Kosovu i Metohiji Rusija bila aktivno uključena u proces njenog rešavanja, ona nije imala neophodne potencijale da bitno utiče na političke, diplomatske i vojne poteze Zapada.⁴⁵

U proces rešavanja krize na Kosovu Rusija je bila uključena u svojstvu članice Kontakt grupe, Saveta bezbednosti UN i OEBS, a zajedno sa SAD i EU, pružala je pomoć u posredovanju u pregovorima u Rambujeu i Parizu.⁴⁶ Kada je marta 1999. NATO pokrenuo vazдушnu vojnu intervenciju kako bi, između ostalog, primorao SR Jugoslaviju, odnosno Srbiju da povuče vojsku sa Kosova, nezadovoljstvo Rusije zbog jednostranog načina odlučivanja i ponašanja Zapada dostiglo je vrhunac.⁴⁷ Ceo proces praćen je snažnim protestima i diplomatskim naporima Rusije da se reši situacija. Sredinom aprila 1999. specijalni izaslanik Rusije V. Černomirdin i visoki izaslanik EU

⁴³ Svetlana Đurđević-Lukić, „Zajednička bezbednosna i odbrambena politika EU i potreba angažovanja Srbije“, u: Katarina Štrbac (prir.), *Bezbednosni i odbrambeni aspekti priključenja Republike Srbije Evropskoj uniji*, Institut za strategijska istraživanja Misije OEBS u Srbiji, 2011, str. 56–71.

⁴⁴ „Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije“, Beograd, oktobar 2009, Internet, <http://www.mod.gov.rs/cir/dokumenta/strategije/usvojene/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf>, str. 19.

⁴⁵ Dušan Reljić, „Russia’s Voice Heard in Serbia“, *Russian Analytical Digest*, No. 39, Bremen, 2008, p. 2.

⁴⁶ Ekatarina Stepanova, „Russia’s policy on the Kosovo Crisis: The Limits of ‘Cooperative Peacemaking’“, in: Kurt Spillmann, Joachim Krause (eds.), *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security*, Peter Lang, 2000, p. 205.

⁴⁷ Dušan Reljić, „Russia’s Voice Heard in Serbia“, op. cit., p. 2.

za Kosovo, tadašnji finski predsednik M. Ahtisari, odigrali su ključnu ulogu u pregovorima koji su 10. juna doveli do kraja sukoba na Kosovu.⁴⁸ Ubrzo je Savet bezbednosti UN usvojio Rezoluciju 1244 koja je uvela međunarodno prisustvo na Kosovu (*UN Mission in Kosovo – UNMIK*) i uspostavila opšti okvir za rešavanje konačnog političkog i pravnog statusa Kosova.⁴⁹ Unija je upravljala tzv. „četrvim stubom“ misije UN, u čijoj nadležnosti su bili rekonstrukcija i ekonomski razvoj. Nakon što je uložila značajne diplomatske napore kako bi se okončao rat, Rusija je na kraju uzela učešće, iako pod posebnim uslovima, u KFOR operacijama NATO.⁵⁰ Iako je pružala podršku Srbiji, postoje mišljenja da je Rusija povlačenjem svojih vojnika iz mirovnih snaga KFOR 2003. u praksi pokazala da nije dovoljno zainteresovana i angažovana u traženju rešenja za situaciju na Kosovu.⁵¹

Prilikom angažovanja u procesu posredovanja za traženje rešenja za krizu na Kosovu, Rusija je osporavala način na koji zapadne zemlje definišu pitanja u vezi sa budućim statusom Kosova i postavljaju parametre za prihvatljiv dogovor.⁵² Za zapadno javno mnjenje, pre svega američko, kosovska kriza izbila je zbog očiglednog pokušaja napada autoritarnog režima Srbije na čelu sa S. Miloševićem na albansku nacionalnu manjinu, koja čini apsolutnu većinu na Kosovu.⁵³ Stav NATO je da je intervencija izvedena u SRJ bila neophodna kako bi se zaustavilo masovno kršenje ljudskih prava nad albanskim stanovništvom na Kosovu i time izbegla regionalna konfrontacija. Međutim ovaj stav ne deli Rusija, koja je uvek bila protiv kosovskog separatizma i protivila se upotrebi sile od strane NATO.⁵⁴ Stanovište Rusije je da je vojna intervencija NATO u SRJ suprotna međunarodnom pravu.

Navodeći osnovne motive za učešće Rusije u procesu rešavanja sukoba na Kosovu, prozapadni analitičari prvenstveno ističu da na taj način Rusija

⁴⁸ Videti više u: Ивона Лађевац, Светлана Ђурђевић-Лукић, Ана Јовић-Лазич, *Међународно присуство на Косову и Метохији 1999–2009*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.

⁴⁹ Christopher J. Borgen, “The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia”, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 10, Chicago, 2009, pp. 3–4.

⁵⁰ Ekatarina Stepanova, “Russia’s policy on the Kosovo Crisis: The Limits of ‘Cooperative Peacemaking’”, op. cit., p. 205.

⁵¹ Marcin Kaczmarski, “The Kosovo Crisis”, op. cit., p. 72.

⁵² Rick Fawn, “The Kosovo–and Montenegro–effect”, *International Affairs*, 84:2, Royal Institute of International Affairs, London, 2008, p. 280.

⁵³ Alexei G. Arbatov, “The Kosovo Crisis: The End of the Post-Cold War Era”, *Occasional Paper*, The Atlantic Council of the United States, Washington, 2000, p. 1.

⁵⁴ Derek Averre, “From Pristina to Tskhinvali: the legacy of Operation Allied Force in Russia’s relations with the West”, *International Affairs*, Vol. 85, No. 3, Royal Institute of International Affairs, London, 2009, p. 577.

pokušava da obnovi svoj uticaj na Balkanu. Takođe, ruski stav o kosovskoj krizi, koji akcent stavlja na pravo Srbije da zaštiti teritorijalni integritet, tumači se kao blizak stanovištu Rusije prema Čečeniji.⁵⁵ U skladu sa tim Rusija kosovsku krizu posmatra u kontekstu mogućih implikacija i na separatističke pokrete u ostalim delovima sveta, uključujući i regione u okviru ZND, na odnose Rusije sa Zapadom, kao i na učešće Rusije u procesima donošenja odluka na evropskom i globalnom nivou.⁵⁶

Uz posredovanje Ujedinjenih nacija, februara 2006. pokrenuti su pregovori Beograda i Prištine o konačnom statusu KiM koji su marta 2007. završeni bez kompromisnog rešenja i dogovora. Već tada govorilo se o mogućoj nezavisnosti Kosova, što je praćeno nizom saopštenja u kojima je Rusija stavila do znanja da je, pre svega, nezavisnost Kosova protiv interesa Srbije i da je zato neprihvatljiva, i drugo, da će, ako nezavisnost Kosova dobije međunarodno priznanje, Rusija odgovoriti priznavanjem nezavisnosti drugih *de facto* država, odnosno Abhazije, Južne Osetije i Pridnjestrovlja.⁵⁷

Kada je mesec dana kasnije specijalni izaslanik generalnog sekretara UN M. Ahtisari podneo predlog za rešenje statusa Kosova – on nije usvojen u SB UN, jer je Rusija izjavila da će koristiti pravo na veto, ako Savet bezbednosti UN ne uzme u obzir legitimne interese Srbije.⁵⁸ Krajem 2007. organizovani su dodatni pregovori Beograda i Prištine uz posredovanje „trojke“ koju su činili predstavnici EU, Rusije i SAD – takođe okončani bez dogovora.⁵⁹

⁵⁵ Ekatarina Stepanova, “Russia’s policy on the Kosovo Crisis: The Limits of ‘Cooperative Peacemaking’”, op. cit., p. 205.

⁵⁶ Marcin Kaczmarski, “The Kosovo Crisis”, *The Russian Factor in the Policy of the European Union Towards International Crises*, op. cit., p. 72.

⁵⁷ Marietta S. König, “The Effects of the Kosovo Status Negotiations on the Relationship Between Russia and the EU and on the De Facto States in the Post-Soviet Space”, *OSCE Yearbook 2007*, 2008, p. 38.

⁵⁸ O predlogu Martija Ahtisarija međunarodni akteri zauzeli su različite stavove. Zapad je naglasio posebni karakter Kosova i podržao Ahtisarijev plan kao optimalno rešenje za konačni status, dok su Rusija i Kina ovaj dokument odbacile. Iako su SAD i neke od najuticajnijih članica Unije i Savetu bezbednosti UN lobirali u korist elemenata nacrtane rezolucije koja bi odobrila Ahtisarijev paket, bilo je jasno da se ne može postići dogovor o rezoluciji koja bi otvoreno podržala nezavisnost Kosova. Marc Weller, “Kosovo’s final status”, *International Affairs*, 84(6), Royal Institute of International Affairs, London, 2008, pp. 1123–1124.

⁵⁹ Pregovori su počeli početkom avgusta 2007. posetama tri posrednika koji su predstavljali Rusiju, EU i SAD. Pregovarači su posetili Beograd i Prištinu i izrazili spremnost da prihvate svako rešenje koje bi predstavljalo kompromis dveju strana. Neposredni razgovori Beograda i Prištine počeli su septembra 2007. Decembra iste godine posrednici su objavili da je proces završen bez postizanja dogovora. „Trojka“ je pripremila izveštaj za generalnog sekretara UN, Savet bezbednosti UN i Kontakt grupu, u kojem se navodi da nije moguće postići kompromis strana u pogledu osnovnog pitanja. Adam Balcer, Marcin Kaczmarski, Wojciech Stanisławski, “Kosovo before the final decision. Regulating Kosovo’s international status – historical & political conditions and prospects for future developments”, *Prace OSW/CES Studies*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2008, p. 74.

Skupština Kosova je 17. februara 2008. usvojila deklaraciju kojom je jednostrano proglašena nezavisnost Kosova.⁶⁰ Do najvećih tenzija došlo je nakon priznavanja nezavisnosti Kosova od strane brojnih zapadnih zemalja. Rusija je to ocenila kao kršenje međunarodnog prava i presedan koji će generisati „oluju separatizma“ širom sveta.⁶¹

Zagovornici nezavisnosti Kosova tvrde da je reč o posebnom slučaju koji je proizašao iz ne-sporazumnog raspada Jugoslavije i da on nije presedan ni za koje druge situacije. Međutim, ni Rusija, ni druge višeetničke države koje imaju probleme sa separatizmom, uključujući i pet zemalja članica EU, na svojoj teritoriji, ne smatraju ovaj argument dovoljno ubedljivim.

Usled razlika u stavovima država članica oko proglašenja nezavisnosti Kosova, Unija nije usvojila jedinstveno stanovište, već je ostavila mogućnost da svaka država članica ponaosob donese odluku o svom stavu u vezi sa Kosovom. Iako je većina država članica priznala nezavisnost Kosova, ostale članice EU uzdržavaju se od priznanja, pre svega suočene sa politički relevantnim manjinama na sopstvenim teritorijama. Grčka se protivi priznanju Kosova jer bi to moglo da predstavlja presedan za Kipar.⁶² A pored ove dve zemlje Kosovo nisu priznale ni Španija, Slovačka i Rumunija, koje se takođe suočavaju sa problemima separatističkih nastojanja.

Zbog geografske blizine i političkog i ekonomskog prisustva u regionu Balkana Unija je veoma zainteresovana za rešavanje kosovske krize. Okončanjem krize na Kosovu stvorili bi se preduslovi za stabilizaciju i bezbednost celog regiona. Dodatni motiv za angažovanje EU jeste uverenje da bi rešenje pitanja Kosova moglo da posluži kao primer efikasnosti zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU. To bi potvrdilo sposobnost Unije da deluje samostalno i preuzme najveći deo političke odgovornosti za rešavanje otvorenih problema na kontinentu, odnosno u svom neposrednom susedstvu.⁶³

Ubrzo posle jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova u Uniji je postignuta opšta saglasnost da se na ovoj teritoriji rasporedi misija EU (EULEX).⁶⁴ Rusija je negativno reagovala na ovu inicijativu Unije, insistirajući na nastavku misije UNMIK pod mandatom Ujedinjenih nacija. Ipak, krajem novembra 2008. postignut je dogovor Beograda, EU i Saveta bezbednosti UN da se misija EULEX rasporedi na Kosovu, uz poštovanje Rezolucije SB

⁶⁰ "Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo", 12 June, 2008, Security Council, United Nations, S/2008/354.

⁶¹ Rick Fawn, 2008, "The Kosovo-and Montenegro-effect", op. cit., p. 280.

⁶² Carol S. Leff, "The Old Soviet Bloc: Whose New Europe?", *US-EU-Russia: New Strategic Dynamics after Bush*, Vol. XVII, No. 1, University of Illinois, Illinois, 2008/9, p. 12.

⁶³ Marcin Kaczmarski, "The Kosovo Crisis", op. cit., p. 72.

⁶⁴ Videti više u: Laђевац Ивона, „Мисија Европске уније на Косову и Метохији – Еулекс“, *Европско законодавство*, бр. 23–24/08, ИМПП, Београд, 2008, стр. 79–82.

UN 1244. S obzirom na to da članstvo u Uniji predstavlja ključni politički cilj Srbije, naponi da se postigne napredak ka članstvu u EU zavise i od saradnje Beograda sa EULEX.⁶⁵

Nakon jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova Srbija je zatražila od Međunarodnog suda pravde da usvoji konsultativni zaključak o tome da li je ovakav potez Prištine u skladu sa međunarodnim pravom. Dve godine kasnije, jula 2010, Međunarodni sud pravde zaključio je da usvajanje deklaracije o proglašenju nezavisnosti ne krši norme međunarodnog prava i Rezoluciju SB UN 1244. Po nekim mišljenjima, takav odgovor Međunarodnog suda pravde u skladu je sa postavljenim pitanjem koje nije bilo precizno formulisano – „umesto o jednoglasnom proglašenju nezavisnosti postavljeno je pitanje o usvajanju deklaracije“.⁶⁶

Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde nije uticalo na promenu stava Rusije, dok je Unija takvu odluku pozdravila, ističući da je budućnost Kosova i Srbije vezana za Evropsku uniju.

Nakon usvajanja mišljenja Međunarodnog suda pravde Srbija je odlučila da Generalnoj skupštini UN predloži rezoluciju kojom bi zaštitila svoje interese na Kosovu. Posle brojnih razgovora sa evropskim zvaničnicima Srbija se složila da tekst Rezolucije prethodno usaglasi sa EU, čiji član želi da postane. Rezolucija je usvojena, i njome je predviđen novi dijalog Beograda i Prištine kojim bi se, uz posredovanje Unije, postigao obostrano prihvatljiv dogovor. Ovo je u Srbiji protumačeno kao nastavak pregovora dveju strana, a na Kosovu kao dijalog nezavisnih država o otvorenim, pre svega tehničkim pitanjima saradnje. Smatra se da je za Evropsku uniju bilo veoma značajno usaglašavanje Rezolucije sa Srbijom jer je to, pre svega, pokazalo njenu sposobnost da vodi jedinstvenu spoljnu politiku. Ukazuje se i na to da je dogovor sa Unijom omogućio Generalnoj skupštini UN da velikom većinom usvoji rezoluciju, kao i da je usvoji i Savet bezbednosti UN.⁶⁷

Početak marta 2011. uz posredovanje Unije pokrenut je dijalog Beograda i Prištine čiji je cilj normalizacija odnosa dveju strana. U dosadašnjem dijalogu postignuti su dogovori o matičnim knjigama, slobodi kretanja i registarskim tablicama vozila, priznavanju univerzitetskih diploma, katastru nepokretnosti, carinskim pečatima, kao i o integrisanom upravljanju graničnim prelazima. Pored toga, postignuta je saglasnost oko

---

⁶⁵ Vedran Džihic and Helmut Krame, "Kosovo After Independence", *International Policy Analysis*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, 2009, pp. 15–21.

⁶⁶ Jelena Guskova, „Pravom protiv sile: pokušaji Srbije da reši pitanje Kosova u UN“, *Glas Rusije*, Internet izdanje, <http://serbian.ruvr.ru/2010/09/09/19579389.html>.

⁶⁷ Ibidem.

interpretacije sporazuma o regionalnoj saradnji i predstavljanju Kosova, te da Srbija neće više da ometa uključivanje Kosova u regionalnu saradnju.⁶⁸

Iako se može zaključiti da je dijalog Beograda i Prištine bio relativno produktivan, ne bi trebalo, međutim, izgubiti iz vida da ga je pratilo veliko uzajamno nepoverenje, zbog čega je primena dogovorenog često obeležena značajnim razlikama u tumačenju i kašnjenjem. Iako su na samom početku razgovori Beograda i Prištine bili, pre svega, fokusirani na „tehnička“ pitanja ona nisu mogla biti izolovana od političkih, jer je svaka od tema o kojoj se raspravljalo imala statusno osetljive aspekte. Pored toga, sastanke često prate neprijateljska retorika Beograda i Prištine, veliki broj političkih izjava u medijima i optužbe za izdaju koje dolaze od strane opozicije.⁶⁹

Beograd je pokazao spremnost da nastavi dijalog sa Prištinom koji bi doveo do rešavanja pitanja Kosova u širem političkom kontekstu. Januara 2013, na osnovu Platforme Vlade RS, Skupština je usvojila Rezoluciju o osnovnim principima za političke razgovore sa privremenim institucijama samouprave na Kosovu i Metohiji. U ovom dokumentu Srbija je predstavila svoja očekivanja od pregovora sa Prištinom koja uključuju stvaranje preduslova da srpska zajednica može u miru ova. Iskazan je jasan stav da Srbija neće priznati jednostrano proglašenu nezavisnost južne srpske pokrajine. Istovremeno Vlada je ovlašćena da nastavi sa primenom dogovora i sporazuma koji su već postignuti u dijalogu sa Prištinom. U ovom dokumentu se, između ostalog, izražava podrška dijalogu koji predvodi EU, i ističe da razgovori sa Prištinom i svaki postignuti dogovor treba da doprinesu integracijama Srbije u EU.⁷⁰

Iako je Srbija godinama pokušavala da svoju politiku prema Kosovu posmatra odvojeno od nastojanja da se pridruži Uniji, vremenom je postalo jasno da ta dva pitanja nisu odvojena. Iako zvanični Brisel i dalje tvrdi da se zalaže za evropsku perspektivu Srbije nezavisno od njenog priznanja Kosova, u zvaničnim dokumentima EU sve češće se jasno navodi da napredak Srbije ka EU zavisi od normalizacije odnosa sa Prištinom.⁷¹ Stav EU je da bi razlike

⁶⁸ „Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013”, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council*, Brussels, 10.10.2012, COM(2012) 600, p. 14.

⁶⁹ Stefan Lehne, „Kosovo and Serbia: Toward a Normal Relationship, Carnegie Endowment for International Peace”, *Policy Outlook*, March 2012, Internet, http://carnegieendowment.org/files/Kosovo_and_Serbia.pdf.

⁷⁰ „Rezolucija Narodne skupštine Republike Srbije o osnovnim principima za političke razgovore sa privremenim institucijama samouprave na Kosovu i Metohiji“, Internet, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/ostala_akta/2013/RS1-13Lat.pdf.

⁷¹ Stefan Lehne, „Kosovo and Serbia: Toward a Normal Relationship, Carnegie Endowment for International Peace“, op. cit.

Beograda i Prištine trebalo da se prevaziđu na evropskom putu obe strane.⁷² Imajući u vidu da u pretposlednjoj rundi pregovora nisu ispunjena očekivanja Beograda u vezi sa formiranjem zajednice srpskih opština na severu Kosova koja bi imala određena izvršna i zakonodavna ovlašćenja, pregovori sa Prištinom zapali su u krizu. Međutim, uz posredovanje EU održana je dodatna tzv. bonus runda pregovora Beograda i Prištine, koja je završena parafiranjem teksta sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa dveju strana. Iako su pregovori bili veoma teški i složeni postignuto je kompromisno rešenje koje, između ostalog, predviđa da se dve strane obavezuju da neće blokirati, ili podsticati druge da blokiraju evropske integracije druge strane.

Bez obzira na razlike u stavovima pojedinih zemalja članica EU kada je reč o Kosovu, većina zemalja Unije se zalaže da se region stabilizuje priznavanjem nezavisnosti Kosova i integracijom svih balkanskih zemalja u EU. Sa svoje strane, Rusija nastavlja da podržava politiku Srbije i insistira na prethodnoj saglasnosti Beograda pre bilo kakve promene statusa Kosova. To je izraz tradicionalno dobrih odnosa Rusije i Srbije, ali se mora posmatrati i kao deo nastojanja Rusije da obezbedi uticaj u regionu Balkana, zbog političkih, ekonomskih i strateških interesa.

Pitanje nezavisnosti Kosova bilo je svojevrsan element nadmetanja Rusije i Zapada koji se koristi za razvoj novog modela međusobnih odnosa.⁷³ Ne bi trebalo izgubiti iz vida da, iako često iza scene, odlučujuću ulogu u traženju rešenja za problem Kosova ima SAD. Imajući u vidu da ovo pitanje prevazilazi čisto regionalnu dimenziju, smatra se da će se posledice ovog spora odraziti i na druge „zamrznute sukobe“ na prostoru bivšeg SSSR. Ruski analitičari su priznanje nezavisnosti Kosova ocenili kao „izdaju Zapada“ koja je oslobodila Rusiju svih ograničenja i uzdržanosti kada je reč o politici prema državama nastalim na tzv. post-sovjetskom prostoru.⁷⁴

Zaključne napomene

Spoljnopolitički pravci i prioriteti u velikoj meri određuju položaj i interese zemlje u međunarodnim odnosima. Opređenje za ubrzane evropske integracije uz istovremeno unapređenje odnosa i svestrane saradnje sa Rusijom Federacijom od suštinske je važnosti sa stanovišta dugoročnih dostignuća Srbije na unutrašnjem i međunarodnom planu. Kako bi se

⁷² „Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013“, op. cit., p. 7.

⁷³ Adam Balcer, Marcin Kaczmarek, Wojciech Stanislawski, „Kosovo before the final decision. Regulating Kosovo’s international status – historical & political conditions and prospects for future developments“, op. cit., p. 73.

⁷⁴ Carol S. Leff, „The Old Soviet Bloc: Whose New Europe?“, op. cit., p. 12.

ostvarili ti ciljevi i zadaci neophodna je detaljno razrađena i kvalifikovana spoljnopolitička i spoljnoekonomska aktivnost naše zemlje.

Činjenica da se posle dugih, složenih i veoma teških pregovora došlo do kompromisa koji omogućava normalizaciju odnosa Beograda i Prištine, doprineće u velikoj meri daljem razvoju i intenziviranju evropskih integracija Srbije. Postizanje kompromisnog rešenja ima i širi značaj sa stanovišta obezbeđivanja daljeg razvoja saradnje, mira i stabilnosti u regionu Balkana.

Iako Rusija sa svoje strane podržava teritorijalni integritet Srbije i zalaže se za to da se sva otvorena pitanja Beograda i Prištine rešavaju kroz UN i uz poštovanje Rezolucije 1244 SB UN, ova zemlja izrazila je i jasnu spremnost da podrži svaku odluku Beograda.

Bez obzira na sve izazove, Evropska unija i Rusija ostaju nezaobilazni, ključni spoljnopolitički partneri Srbije koji će i dalje, u velikoj meri, određivati međunarodni položaj naše zemlje i njen razvoj u celini. U tom kontekstu neophodno je, u najvećoj mogućoj meri, koristiti sve prednosti dobrih odnosa i sa Unijom i sa Rusijom i izbeći bilo kakve jednostranosti i opasnosti da se Srbija nađe u izolaciji.

Literatura

- „Akcioni plan za ispunjavanje preporuka iz Godišnjeg izveštaja Evropske komisije za 2010. godinu, radi ubrzanja sticanja statusa kandidata“, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/akcioniplan/akcioni_plan_za_brze_sticanje_statusa_kandidata.pdf.
- “Analytical Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council Commission Opinion on Serbia’s application for membership of the European Union”, Commission *Staff Working Paper*, {COM(2011) 668} SEC(2011) 1208, Brussels, 12.10.2011.
- Arbatov, Alexei G., “The Kosovo Crisis: The End of the Post-Cold War Era”, *Occasional Paper*, The Atlantic Council of the United States, Washington, 2000.
- Averre, Derek, “From Pristina to Tskhinvali: the legacy of Operation Allied Force in Russia’s relations with the West”, *International Affairs*, Vol. 85, No. 3, Royal Institute of International Affairs, London, 2009.
- Balcer, Adam, “Russia gains dominant position in the Serbian energy sector”, *Ceweekly*, 1(13), Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2009.
- Balcer, Adam, Kaczmarek, Marcin, Stanislawski, Wojciech, “Kosovo before the final decision. Regulating Kosovo’s international status – historical & political conditions and prospects for future developments”, *Prace OSW/CES Studies*, Centre for Eastern Studies, Warsaw, 2008.
- Borgen, Christopher J., “The Language of Law and the Practice of Politics: Great Powers and the Rhetoric of Self-Determination in the Cases of Kosovo and South Ossetia”, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 10, Chicago, 2009.

- Dąbrowski, Tomasz, Sadecki, Andrzej, Szpala, Marta, "Progress in the preparations for building South Stream", *EastWeek*, Warszawa, 2012, Internet, <http://www.osw.waw.pl/en/print/publikacje/eastweek/2012-11-07/progress-preparations-building-south-stream>.
- Džihić, Vedran, Krame, Helmut, "Kosovo After Independence", *International Policy Analysis*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, 2009.
- Đukanović, Dragan, Lađevac, Ivona, „Prioriteti spoljnopolitičke strategije Republike Srbije“, *Međunarodni problemi*, godina LXI, broj 3, Beograd, 2009.
- Đurđević-Lukić, Svetlana, „Zajednička bezbednosna i odbrambena politika EU i potreba angažovanja Srbije“, u: Katarina Štrbac (prir.), *Bezbednosni i odbrambeni aspekti priključenja Republike Srbije Evropskoj uniji*, Institut za strategijska istraživanja Misije OEBS u Srbiji, 2011.
- “Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013”, *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council*, Brussels, 10.10.2012, COM(2012) 600.
- Fawn, Rick, “The Kosovo–and Montenegro–effect”, *International Affairs*, 84:2, Royal Institute of International Affairs, London, 2008.
- Feifer, Gregory, “Serbia Plays Key Role In Russian Gas Pipeline Plans”, January 7, *National Public Radio*, 2009, Internet, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=98852133#continue>.
- Guskova, Jelena, „Pravom protiv sile: pokušaji Srbije da reši pitanje Kosova u UN“, *Glas Rusije*, Internet izdanje, <http://serbian.ruvr.ru/2010/09/09/19579389.html>.
- Jončić, Miloš, „Ugovor između EU i Srbije o utvrđivanju okvira za učešće u operacijama za upravljanje krizama“, *Evropsko zakonodavstvo*, br. 37 i 38, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2011.
- Jović Lazić, Ana, Nikolić, Marko, “The importance of Energy Security in the Relations of the European Union and Russia”, in: Miroslav Antevski and Dobrica Vesić (eds.), *Energy Security of Europe: The Position of Serbia*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2013.
- Kaczmarek, Marcin, “The Kosovo Crisis”, *The Russian Factor in the Policy of the European Union Towards International Crises*, Natolin Paper 36, Warsaw: Natolin European Centre, 2009.
- Konitzer, Andrew, “Serbia between East and West: Bratstvo, Balancing, and Business on Europe’s Frontier”, *NCEEER Working Paper*, The National Council for Eurasian and East European Research, University of Washington, 2010.
- König, Marietta S., “The Effects of the Kosovo Status Negotiations on the Relationship Between Russia and the EU and on the De Facto States in the Post-Soviet Space”, *OSCE Yearbook 2007*, 2008.
- Лађевац, Ивона, „Мисија Европске уније на Косову и Метохији – Еулеск“, *Европско законодавство*, бр. 23 24/08, ИМПП, Београд, 2008.
- Лађевац, Ивона, Ђурђевић-Лукић, Светлана, Јовић-Лазич, Ана, *Међународно присуство на Косову и Метохији 1999–2009*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.

- Leff, Carol S., "The Old Soviet Bloc: Whose New Europe?", *US-EU-Russia: New Strategic Dynamics after Bush*, Vol. XVII, No. 1, University of Illinois, Illinois, 2008/9.
- Lehne, Stefan, "Kosovo and Serbia: Toward a Normal Relationship, Carnegie Endowment for International Peace", *Policy Outlook*, March 2012, Internet, http://carnegieendowment.org/files/Kosovo_and_Serbia.pdf.
- „Nacionalna strategija Srbije za pristupanje Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji“, Republika Srbija, Vlada, Kancelarija za pridruživanje Evropskoj uniji, septembar 2005, Internet, http://www.parlament.rs/upload/documents/seio/NAC_STRAT_UNDP_2006_gledanje.pdf.
- Petrović, Žarko (prir.), *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010.
- Petrović, Žarko, „Ruska vizija bezbednosti u Evropi i Srbija“, Internet, <http://www.isac-fund.org/download/Ruska%20vizija%20bezbednosti%20u%20Evropi%20i%20Srbija.pdf>.
- Pomorcev, Anatolij, „Energetski sporazum Srbije i Rusije, dve strane medalje“, u: Žarko N. Petrović (prir.), *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010.
- „Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice, sa jedne strane, i Republike Srbije, sa druge strane“, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/sporazumi_sa_eu/ssp_prelazni_potp_isani_bez_aneksa_sr.pdf.
- “President Medvedev in Serbia”, “Central European Weekly”, *Analytical Newsletter for Central Europe, Germany, the Balkans & the Baltic States*, Issue 36(48), Warsaw, 2009.
- „Ratifikacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju“, Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije, Internet, <http://www.seio.gov.rs/srbija-i-eu/ratifikacija-ssp.7.html>.
- Reljić, Dušan, “Russia’s Voice Heard in Serbia”, *Russian Analytical Digest*, No. 39, Bremen, 2008.
- Reljić, Dušan, “Serbia, Russia, and the Pax Americana in South Eastern Europe”, *The Harvard International Review*, 2008, Internet, <http://www.harvardir.org/articles/1753/>.
- “Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo”, 12 June 2008, Security Council, United Nations, S/2008/354.
- „Rezolucija Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije“, Beograd, 26. decembar 2007, Internet, http://www.mfa.gov.rs/Srpski/spopol/Prioriteti/KIM/kim_rezolucija_07_1_s.html.
- „Rezolucija Narodne skupštine Republike Srbije o osnovnim principima za političke razgovore sa privremenim institucijama samouprave na Kosovu i Metohiji“,

- Internet, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/ostala_akta/2013/RS1-13Lat.pdf.
- “Serbia 2008 Progress Report accompanying the Enlargement Strategy and Main Challenges 2008 2009”, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, *Commission Staff Working Document*, European Commission, SEC(2008) 2698 final Brussels, 05.11.2008.
- “Serbia 2010 Progress Report, accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2010–2011”, *Commission Staff Working Document*, European Commission, SEC(2010) 1330, Brussels, 9 November 2010.
- “Serbia 2012 Progress Report, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2012–2013”, *Commission Staff Working Document*, European Commission, SWD(2012) 333 final, Brussels, 10.10.2012.
- Simurdić, Milan, Kovačević, Aleksandar, *Uticaj integracije Srbije u EU u oblasti energetike*, Beograd, 2010.
- Simurdić, Milan, „Ruska energetska politika i Balkan“, u: Žarko N. Petrović (prir.), *Odnosi Rusije i Srbije na početku XXI veka*, ISAC Fond, International and Security Affairs Centre, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd, 2010.
- „Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, sa jedne, i Republike Srbije, sa druge strane“, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/sporazumi_sa_eu/ssp_parafirani_sa_aneksima_sr.pdf.
- „Sporazum o učešću Srbije u misijama EU u martu“, Internet, <http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/1204-tanja-mievi.html>.
- Stepanova, Ekatarina, “Russia’s policy on the Kosovo Crisis: The Limits of ‘Cooperative Peacemaking’”, in: Kurt Spillmann, Joachim Krause (eds.), *Kosovo: Lessons Learned for International Cooperative Security*, Peter Lang, 2000.
- „Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije“, Beograd, oktobar 2009, Internet, <http://www.mod.gov.rs/cir/dokumenta/strategije/usvojene/Strategija%20nacionalne%20bezbednosti%20Republike%20Srbije.pdf>.
- “The EU is unblocking the interim agreement with Serbia”, *Central European Weekly*, Analytical Newsletter for Central Europe, Germany, the Balkans & the Baltic States, Issue 42(54), Warsaw, 2009, pp. 6–7.
- „Treći izmenjeni i dopunjeni nacionalni program za integraciju Republike Srbije u Evropsku uniju (NPI)“, januar, 2012, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/treci_npi_2012.pdf.
- Weller, Marc, “Kosovo’s final status”, *International Affairs*, 84(6), Royal Institute of International Affairs, London, 2008.
- Woehrel, Steven, “Serbia: Current Issues and U.S. Policy”, *CRS Report*, Congressional Research Service, 2010.
- „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Republike Srbije i Evropske unije o uspostavljanju okvira za učešće Republike Srbije u operacijama Evropske unije za upravljanje krizama“, 29. februar 2012, Narodna skupština Republike Srbije,

- Internet, <http://www.parlament.gov.rs/акти/донети-законои/у-сазиву-од-11-јуна-2008.1533.html>.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o isporukama prirodnog gasa iz Ruske Federacije u Republiku Srbiju“, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/623-13Lat.pdf.
- „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o uslovima uzajamnih putovanja državljana Republike Srbije i državljana Ruske Federacije“, Internet, <http://www.informisanje.info/wp-content/uploads/2009/06/sporazum-o-uslovima-uzajamnih-putovanja-izmedju-srbije-i-rusije-lat.pdf>.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o saradnji u oblasti naftne i gasne privrede“, 10. septembar 2008, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, <http://www.parlament.gov.rs/народна-скупштина.115.html>.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog izvoznog kredita Vladi Republike Srbije“, *Službeni glasnik Republike Srbije – Međunarodni ugovori*, br. 3/2013.
- „Zakon o potvrđivanju Sporazuma o između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o odobrenju državnog kredita Republici Srbiji“, 28. jul 2010, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, <http://www.parlament.gov.rs/народна-скупштина.115.html>.
- „Zakon o utvrđivanju javnog interesa i posebnim postupcima eksproprijacije i pribavljanja dokumentacije radi realizacije izgradnje sistema za transport prirodnog gasa 'Južni tok“, 20. februar 2013, Narodna skupština Republike Srbije, Internet, <http://www.parlament.gov.rs/акти/донети-законои/донети-законои.45.html>.